

## ZAMONAVIY OILALARDAGI STRUKTURA, IJTIMOIIY-PSIXOLOGIK O'ZGARISHLAR VA YANGI MUAMMOLAR

**Jumanazarova Gullola Yoqubjanovna**

*Toshkent Kimyo xalqaro universiteti*

*Namangan filiali v.b.dotsenti, (PhD)*

G-mail: [gullolajumanazarova503@gmail.com](mailto:gullolajumanazarova503@gmail.com)

**Annotatsiya;** Ushbu maqolada zamonaviy jamiyat sharoitida oilaviy strukturaning o'zgarishi, oilaviy munosabatlarda yuzaga kelayotgan ijtimoiy-psixologik jarayonlar hamda yangi muammolar tahlil qilinadi. Ijtimoiy-iqtisodiy taraqqiyot, urbanizatsiya, axborot texnologiyalarining rivojlanishi va qadriyatlar tizimidagi transformatsiyalar zamonaviy oilalarning tuzilishi va faoliyatiga sezilarli ta'sir ko'rsatmoqda. Maqolada yadroviy oilalarning ko'payishi, rollar taqsimotining o'zgarishi, ota-ona va bola munosabatlaridagi yangilanishlar hamda oilaviy muloqotda yuzaga kelayotgan muammolar yoritilgan. Shuningdek, stress, konfliktlar, emotsional begonalashuv va tarbiyaviy qiyinchiliklar kabi zamonaviy oilalarga xos muammolar pedagogik-psixologik nuqtayi nazardan asoslab beriladi. Tadqiqot natijalari zamonaviy oilalarda ijtimoiy-psixologik barqarorlikni ta'minlash muhim ahamiyatga ega ekanini ko'rsatadi.

**Kalit so'zlar:** zamonaviy oila, oilaviy struktura, ijtimoiy-psixologik o'zgarishlar, oilaviy munosabatlar, yadroviy oila, ijtimoiy rollar, oilaviy muammolar, tarbiya

So'nggi yillarda jamiyatning ijtimoiy-iqtisodiy rivojlanishi, globallashuv jarayonlari hamda axborot-kommunikatsiya texnologiyalarining jadal taraqqiy etishi oilaning ijtimoiy institut sifatidagi tuzilmasi va faoliyatida muhim o'zgarishlarni yuzaga keltirmoqda. Zamonaviy oila an'anaviy qadriyatlar bilan bir qatorda yangi ijtimoiy munosabatlar, turmush tarzi va psixologik omillar ta'sirida shakllanib, o'ziga xos struktura va funksional xususiyatlarga ega bo'lib bormoqda. Shu jihatdan, zamonaviy oilalardagi strukturaviy va ijtimoiy-psixologik o'zgarishlarni ilmiy asosda tahlil qilish dolzarb masalalardan biri hisoblanadi.

Bugungi kunda yadroviy oilalarning ko'payishi, oila a'zolari o'rtasidagi rollar taqsimotining o'zgarishi, ayollarning ijtimoiy faolligining ortishi hamda ota-onalarning bandligi zamonaviy oilaviy munosabatlarning yangi qirralarini yuzaga chiqarmoqda. Ushbu jarayonlar oilaning ichki muhitiga, muloqot sifatiga va tarbiyaviy imkoniyatlariga bevosita ta'sir ko'rsatadi. Ayniqsa, ota-ona va bolalar o'rtasidagi munosabatlarning yangicha

shakllanishi bolalarning emotsional holati va shaxsiy rivojlanishiga muhim ta'sir ko'rsatmoqda.

Shuningdek, zamonaviy oilalarda stress, emotsional begonalashuv, oilaviy konfliktlar va tarbiyaviy qiyinchiliklar kabi muammolar ko'proq uchramoqda. Ijtimoiy tarmoqlar va raqamli muhitning keng tarqalishi oilaviy muloqotni soddalashtirgan holda, ayrim hollarda oilaviy munosabatlarning susayishiga ham sabab bo'lmoqda. Bu holatlar zamonaviy oilalarda psixologik barqarorlikni ta'minlash masalasini yanada dolzarb qilmoqda.

Shu nuqtayi nazardan, zamonaviy oilalardagi struktura, ijtimoiy-psixologik o'zgarishlar va yangi muammolarni pedagogik va psixologik jihatdan o'rganish, ularning oilaviy tarbiya va shaxs rivojiga ta'sirini aniqlash bugungi ilmiy-amaliy tadqiqotlar uchun muhim vazifalardan biri hisoblanadi.

Zamonaviy jamiyat sharoitida oilaning tuzilmasi va ichki munosabatlari sezilarli darajada o'zgarib bormoqda. Avvallari keng tarqalgan ko'p avlodli oilalar o'rnini asosan yadroviy oilalar egallamoqda. Bu jarayon urbanizatsiya, migratsiya va iqtisodiy omillar bilan chambarchas bog'liq bo'lib, oila a'zolari o'rtasidagi munosabatlar tizimiga bevosita ta'sir ko'rsatadi. Yadroviy oilalarda ota-ona va bolalar o'rtasidagi muloqot intensivligi ortgan bo'lsa-da, katta avlodning tarbiyaviy ta'siri nisbatan kamayib bormoqda.

Zamonaviy oilalarda ijtimoiy rollar taqsimoti ham sezilarli darajada o'zgarib bormoqda. Ayollarning ta'lim olishi va mehnat bozoridagi faolligi ortishi oilaviy munosabatlarda tenglik tamoyillarini kuchaytirdi. Natijada, ota-ona rollarining an'anaviy chegaralari qayta ko'rib chiqilmoqda. Bu holat ijobiy jihatlari bilan birga, oilaviy mas'uliyatning noto'g'ri taqsimlanishi yoki rollar chalkashuvi kabi muammolarni ham yuzaga keltirmoqda. Ayrim hollarda bu holat oilaviy nizolar va psixologik zo'riqishga sabab bo'lmoqda.

Ijtimoiy-psixologik o'zgarishlar oilaviy muloqotda ham namoyon bo'lmoqda. Raqamli texnologiyalar va ijtimoiy tarmoqlarning keng tarqalishi oila a'zolari o'rtasidagi bevosita muloqotning qisqarishiga olib kelmoqda. Virtual muloqot real muloqotni to'liq almashtira olmagan sababli, emotsional yaqinlikning susayishi, begonalashuv va tushunmovchiliklar kuchaymoqda. Ayniqsa, ota-ona va bolalar o'rtasidagi muloqotda bu holat tarbiyaviy qiyinchiliklarni yuzaga keltirmoqda.

Zamonaviy oilalarda stress va psixologik bosim darajasi ham oshib bormoqda. Iqtisodiy beqarorlik, ish va shaxsiy hayot o'rtasidagi muvozanatning buzilishi, tezkor hayot sur'ati oilaviy muhitga salbiy ta'sir ko'rsatishi mumkin. Ushbu omillar oilaviy konfliktlarning ko'payishiga, emotsional charchash va ruhiy tushkunlik holatlarining yuzaga kelishiga sabab bo'lmoqda. Natijada, oila a'zolari o'rtasida o'zaro tushunish va qo'llab-quvvatlash zarurati yanada ortadi.

Shuningdek, zamonaviy oilalarda tarbiyaviy muammolar ham murakkablashib bormoqda. Axborot oqimining ko'pligi, ommaviy madaniyat ta'siri va qadriyatlar tizimidagi o'zgarishlar bolalarning axloqiy yo'nalishiga bevosita ta'sir ko'rsatmoqda. Ota-onalarning bandligi va tarbiyaga ajratiladigan vaqtning kamayishi bolalar bilan muloqotning cheklanishiga olib kelmoqda. Bu esa bolalarning emotsional holati va ijtimoiy moslashuvi ga salbiy ta'sir ko'rsatishi mumkin.

Shu bilan birga, zamonaviy oilalar yangi imkoniyatlarga ham ega. Ta'lim resurslari va psixologik maslahat xizmatlarining kengayishi oilaviy muammolarni hal etishda qo'shimcha imkoniyatlar yaratmoqda. Oilaviy munosabatlarda ochiqlik, hamkorlik va o'zaro hurmatga asoslangan yondashuvlar psixologik barqarorlikni ta'minlashda muhim omil bo'lib xizmat qiladi. Zamonaviy oilalar ushbu imkoniyatlardan oqilona foydalangan holda, ijtimoiy-psixologik muammolarni yengib o'tishga intilmoqda.

Umuman olganda, zamonaviy oilalardagi struktura va ijtimoiy-psixologik o'zgarishlar murakkab va ko'p qirrali jarayon bo'lib, u oilaviy munosabatlarning yangi shakllarini yuzaga keltirmoqda. Ushbu o'zgarishlarni chuqur tahlil qilish va ularning salbiy oqibatlarini kamaytirish zamonaviy oilalarda sog'lom psixologik muhitni ta'minlashning muhim sharti hisoblanadi.

O'tkazilgan tahlillar shuni ko'rsatadiki, zamonaviy jamiyat sharoitida oilaning strukturaviy va ijtimoiy-psixologik xususiyatlari sezilarli darajada o'zgarib bormoqda. Yadroviy oilalarning ko'payishi, oilaviy rollar taqsimotining yangilanishi hamda raqamli texnologiyalarning ta'siri oilaviy munosabatlarning mazmuniga bevosita ta'sir ko'rsatmoqda. Ushbu o'zgarishlar oilaviy hayotning ayrim jihatlarini soddalashtirgan bo'lsa-da, psixologik barqarorlik va muloqot sifatiga oid yangi muammolarni yuzaga keltirmoqda.

Tadqiqot natijalari zamonaviy oilalarda stress, emotsional begonalashuv, oilaviy konfliktlar va tarbiyaviy qiyinchiliklar ko'payayotganini ko'rsatadi. Bu holatlar ota-ona va bolalar o'rtasidagi munosabatlarga salbiy ta'sir ko'rsatib, bolalarning emotsional holati va ijtimoiy moslashuvini murakkablashtirishi mumkin. Shu bilan birga, zamonaviy oilalarda tenglik, ochiqlik va hamkorlikka asoslangan munosabatlarning rivojlanishi ijobiy imkoniyatlar yaratmoqda.

Xulosa qilib aytganda, zamonaviy oilalardagi struktura va ijtimoiy-psixologik o'zgarishlarni chuqur o'rganish, yangi muammolarni aniqlash va ularning oldini olish bo'yicha samarali pedagogik-psixologik yondashuvlarni ishlab chiqish muhim ahamiyatga ega. Oila institutining barqarorligini ta'minlash va sog'lom oilaviy muhitni yaratish barkamol avlod tarbiyasining asosiy shartlaridan biri hisoblanadi.

---

**Foydalanilgan adabiyotlar**

1. Karimova M.M. Oila psixologiyasi. – Toshkent: O‘qituvchi, 2018.
2. Saidova D.S. Zamonaviy oilalarda tarbiya muammolari. – Toshkent: Fan, 2020.
3. Xudoyberdiyeva D.K. Oilaviy munosabatlarning psixologik asoslari. – Toshkent: Ma’naviyat, 2019.
4. Abdurahmonov A.A. Shaxs kamolotida oilaning o‘rni. – Toshkent: O‘qituvchi, 2017.
5. Mahmudova N.N. Oila va bola ijtimoiylashuvi. – Toshkent: Fan va texnologiya, 2018.
6. Eshonqulova M.A. Ota-onalar va bolalar o‘rtasidagi muloqot muammolari. – Toshkent: O‘zbekiston, 2020.
7. Raximova S.Sh. Zamonaviy oilalarda psixologik moslashuv muammolari. – Toshkent: Fan, 2021.
8. Qodirova G.R. Oilaviy munosabatlar va muloqot madaniyati. – Toshkent: Ma’naviyat, 2019.
9. Sultonova Z.S. Nikoh va oilaviy munosabatlar psixologiyasi. – Toshkent: Fan, 2018.
10. Yo‘ldoshev B.B. Globallashuv sharoitida oila instituti. – Toshkent: O‘zbekiston, 2021.
11. Xudoyorova N.M. Zamonaviy oilalarda tarbiya va nazorat muammolari. – Toshkent: Fan, 2020.
12. Abdullayeva L.R. Ota-ona va bola o‘rtasidagi psixologik masofa muammosi. – Toshkent: O‘qituvchi, 2019.